

Inatsisartunut ilaasortaq
Mette Arqe-Hammeken, Naleraq

§ 37 nr. 184-2026 Silap pissusiata allannguutai immamilu avatangiisit pillugit apeqquaqqaammut akissut

Aluu Mette Arqe-Hammeken

Inatsisartut suleriaasianni § 37 naapertorlugu silap pissusiata allannguutai imaanilu avatangiisit pillugit Naalakkersuisunut apeqquaqqaateqarputit.

Apeqqutitit matuma kinguliani ataasiakkaarlugit allanneqarput, akissummillu malitseqarlutik.

1. Nunatta kitaani, avannaani, kujataani aamma kangiani immap kissassusia, seernassusia aamma sikuusarneq ukiuni kingullerni 20–30-ni qanoq allanngoriarsimappat?

Akissut:

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup paasissutissaq ilanngussa q Pinngortitaleriffimmiit pissarsiarisimavaa:

Issittoq ataatsimut isigalugu nunarsuup sinneranut sanilliullugu sisamariaatingajammik sukkassusilimmik kissatsikkiartorpoq. Kissarnerulernera aamma nunatta eqqaani imartamut sunniuteqarpoq: Nunatta eqqaani imartap kissassusia ukiumiit ukiumut allanngorartarpoq, kisiannili 1990-ikkut qiteqqunneranniilli kissakkiartulersimalluni.

Nunatta imartaata sikuusarnera annikinnerungaatsialersimavoq, siornatigumullu sanilliullugu pingaartumik Tunumi aamma nunatta kitaata avannaani imaq sivikinnerusumik sikuusalersimalluni. Kissakkiartornerup kingunerisaanik ukiuni qulikkaarit tulliuttuni immap sikusarnerata suli annikilliartornissaa naatsorsuutigineqarpoq. Siunissarluni ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu Issittumi sumiiffinni annertuuni aasaanerani imaq annikitsuaraannarmik sikuusartorpoq sikoqanngivissortorluunniit misigineqartalersinnaalluni. Allannguutit taamaattut nunatsinni misigineqartalereerput, nalinginnaasumik ukiukkut immap sikuusarfiini piffissani taakkunani sivisunerusuni imaq sikuueqqasalerma. Issittumi imartani silap pissusaata allanngoriartornerata kingunerisaanik piffissami qaninnermi maluginiarneqarsimasut sakkortunersaat tassaavoq aasaanerani sikorsuit angisuut tammariartornerat. Tamanna 2000-imiilli nunatta kangiaata sineriaani maluginiarneqartalersimavoq.

Allakap ullua: 23-10-2026
Suliap normua: 2026 - 18568
Allagaatip ilisarnaataa:
26946652

Postboks 1614
3900 Nuuk
Oq.: (+299) 34 50 00
Fax: (+299) 34 54 10
E-mail: pan@nanoq.gl
www.naalakkersuisut.gl

Pinngortitaleriffimmit uuttortakkat sivisuumik katersorneqarsimasut pingaaruteqarluinnarput, pissutsit pinngortitami pissusissamisoortumik allanngorannerisa silallu pissusiata allanngoriartornerata immikkoortinneqarsinnaanissaannut.

Avanna

Immap sikua issusooq, pingaartumik nunatta avannaani pinngortartoq 1999-ip kingorna affaa sinnerlugu annikillisimavoq, aammalu Naresip Ikerasaani (Nares Strædet) sikuusartup nunat akornanni sikup ikaarfigineqarsinnaasup akulikinnerusumik aserortertarnera pissutaalluni, sikut amerlanerusut Issittup Imartaanit aniasalerput.

Kitaa

1990-ip kingorna imarpiup imartaa kissartoq kangerlunnut annguttalerpoq, taamaalillunilu Ilulissat eqqaani Sermeq Kujallermi aamma Nuup eqqaani Narsap Sermiani sermersuit iigartartut aakkiartornerinik sukkanerulersitsisimalluni. Piffissaq immap sikuuffigisartagaa sivikinnerulersimavoq.

Kujataa

Immap kissassusia pingaartumik Irminger-ip sarfaaniit aamma nunatta kangiani sumiiffimmi issinnginnerusumi immap sarfaqarfianiit (subpolar gyre) immanit kissartunit aqunneqarpoq. 1990-ikkut qiteqqunneranniilli piffissat kiannerusut nillernerusullu paarlakaassimapput.

Tunu

Nunatta kangiata kujataa sinnerlugu immap sikusarnera annikinnerungaatsialersimavoq. Tunup Avannaarsuani imarpiup imartaata kissartortaa, nalinginnaasumik issittup imartaata tarajoqanngitsup nillertup ataaniittartoq 2000-ikkut aallartinnerannut naleqqiullugu maanna immap sukaani 60 m-inik portunerusumiilersimavoq, taamaalillunilu imaq kissarnerusooq kangerlunni serminut iigartartunut anngussinnaalersimalluni.

Immap seernarnerulernera

Silaannaap killingani CO₂-t (kuldioxid/kultveilte) katersuuttut annertusiartorneranni CO₂-t immamut katersuuttut sukkanerulernerisa kingunerisaannik imaq seernarnerulerpoq. Imaq nillertoq immamit kissartumit CO₂-mik annertunerusumik unerarfiusarpoq, taamaattumillu issittumi imartat imartaqarfinnut allanut sanilliullutik sukkanerusumik seernarsiartortarput. Nunatta qanitaani (Irminger-ip imartaaniit) piffissani uuttuiffiusartuni sivisunerpaani takutinneqarpoq, ukiuni kingullerni 30-ni immap qaava itinerusortaa ersarissumik seernarnerulersimasut. Nunatta kangerluini arlalinni uuttortaasarnerni takutinneqarpoq, sumiiffiit ilaanni immap seernarnerulernera ajornartoorfiulereersoq, tassanilu uillut siuteqqullu suluusallit qaleruaninniartarnerat ajornarnerulersinnaasoq.

2. Immap allanngoriartornera aalisakkat, qaleruallit, planktonit aamma imaani miluumasut siammarsimaffiitut qanoq sunniuteqarsimava?

Akissut:

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup paasissutissaq ilanngussaq Pinngortitaleriffimmiit pissarsiarisimavaa::

Aalisakkat

Imaani avatangiisit sunnerneqarnerinut assersuutissat malunnarnerpaat ilaattut eqalukkat, amerlanertigut 0 °C-t inorlugit kissassusilimmiittartut aammalu sikut sinaaviniittartut siammarsimanerat allanngorsimavoq. Nunatsinni sumiiffippassuarni ikileriangaatsiarsimapput, tamatumalu peqatigisaanik avannarpartersimallutik. Misissuinerup takutippaa, immap kissassusiata, immap sikuusarnera nerisaqarnermilu tunngaviusut allanngorneri taamatut ineriartortoqarneranut peqqutaanissaannut tapertaasinnaasut. Taamatuttaaq immap kissarnerulernerani nunatta imartaani aalisakkanik kujasinnerusumeersunik – soorlu saarullinnik, misaqqarnanik avaaleraasartuunillu amerlanerulersitsisinnaavoq – soorlu piffissani immap kissarneruffiani tamanna malugineqartareersoq. Taamaattorli aalisakkanut arlalinnut tunngatillugu nunatta eqqaani avatangiisini pissutsit kisimik apeqqutaanngillat, taamaattorli aamma uumasogatigiinni ineriartorneq, Imarpiup Avannaani imaani pissutsit pisullu ilaanni aalisarnerup annertussusia nunamilu sumiiffinnut agguagaanera aamma apeqqutaasarlutik.

Uumasut qaleruallit

Nunatsinni aningaasaqarnermut pingaaruteqarnerpaaq uumasuq qalerualik tassaavoq immap nillertup raajaa (*Pandalus borealis*), ataatsimut isigalugu imartani nillingaatsiartuni uumasartutut isigineqartoq. Misissuinerne arlalinni takutinneqarpoq, immap kissakkiartornera raajat siaruarsimassusiinik kinguaassiorsinnaanerinnillu allanngortitsisinnaasoq, tamannalu pinngortitap ataqatigiinneranik, tassungalu ilanngullugu uumasut raajanik nerisaqartuusut, soorlu saarulliit amerlassusaannut toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu allannguisinnaasoq.

Planktonit

Naasut planktonit tassaapput immap naasui mikisuararsuit, immami nerisaqatigiinnermut tunngaviusut. Nuup Kangerluani misissuisoqarmat paasineqarpoq, piffissat ilaanni immap kissarnerulernerani naasut planktonit assigiinngitsut amerlanerulersartut, taakkulu ilaat uumasunut toqunartuusinnaasut pasitsaanneqarsimalluni. Naasulli taamaattut amerlanersaat qaqutigoortuupput.

Kangerluit immamut apuuffilinnik iigartartunik sermillit ataatsimut isigalugit nakkaasoqangaatsiartarput, aammalu kangerlunnit nunami tiffariartortunik sermilinnut naleqqiullutik planktoneqangaatsiarnerusarlutik. Sermit immamiit nunamut tiffariartortut amerliartorneri ilutigalugu kangerloqarfinni taamaattuni pinngorartut ikiliartornissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Uumasuaqqat planktonit tappiorannartunit arlalinnit, ilaatigullu aalisakkat qullugiaannit, eqalukkanit, immap timmiaanit arfernillu nerisarineqartarput. Taamaattumik naasut planktonit imaanilu nerisaqaqatigiinnermi uumasut annerusut akornanni ataqatigiissitsisuupput. Qeqertarsuup tunuani 1992-imiit 2018-imut tulleriinnik uuttortaasarnermi paasineqarpoq, issittumi kinguit angisuut pualasuullu (*Calanus hyperboreus* aamma *Calanus glacialis*) ikileriangaatsiarsimasut. Maanna Imapiup Avannaani kinguit minnerusut, *Calanus finmarchicus*, amerlanerpaajupput. Kinguit minnerulersimapput, aammalu orsoqassusii pingajorarterutaannaata missaannik annertussuseqalersimallutik. Tamanna aalisakkat, immap timmiaasa immallu uumasuisa miluumasut nerisaasa inuussutissaqassusiinik minnerulersitsisimavoq. Tamannali ukiumiit ukiumut allanngorartorujussuusoq uuttortakkani piffissami sivisuumi ingerlanneqartuni takutinneqarpoq.

Imaani uumasut miluumasut

Immap sikoqassusia siaruarsimassusialu nunatta imartaani uumasut miluumasut nikerartarnerannut agguagaanerannullu isumaqarpoq. Sikuusarnerata allanngornera immami uumasut miluumasut amerlasuut siaruarsimassusiinik allannhortitsererpoq. Issittup uumasui avannarparteriartorput, sumiiffiit kissassutsikkut sikoqassutsikkullu uumanissamut naleqquttut malersorlugit. Tamanna sulii nunatsinni maluginiarneqanngilaq, kisiannili siunissami pinissaa naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik Imapiup Avannaata kujasinnerusortaanii uumasartut avannarpartertalersimapput, akuttunngitsumillu pingaartumik Tunup sineriaanut apuuttalersimallutik. Tamanna 2000-ip kingornali takussutissartaqalersimavoq.

Immap sikuata annikillinerata uumasunut, sikuup sinaanut qanittumi uumasartunut, soorlu puisinut nannunullu kingunerluuteqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Sikuup annikinnerulernera qasujaassutsip annikillineranik, piaqqiornerup annikillineranik, aniguisinnaanerup annikillineranik siunissarlun ugasinnerusoq eqqarsaatigalugu uumasoaqatigiit ikilinerinik kinguneqarsinnaavoq. nunatta Avannaanili (Nares Strædet) sunniutinik pitsaasunik takutitsisoqarpoq. Sumiiffiit ilaat nutaanngitsumik sikoqarfiusartoq sikumik ukiup nikinnerata nassatarisaanik nutaajunerusumik peqarfiuleraangat uumasoaqarnerulersitsisinnaalluartaqarpoq, uumaffigiuminarnersinnaasarlunilu nerisassaqaqarnerulertarluni. Iluatsitsiffiusulli taamaattut immap sikuata annikilliarnerata ingerlaannarnerata ilutigisaanik atuuffiugallartussaannartut naatsorsuutigineqarput.

2 a) Tamanna aalisartunut piniartunullu qanoq sunniuteqarsinnaava?

Akissut:

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup paasissutissaq ilanngussa q Pinngortitaleriffimmiit pissarsiarisimavaa:

Immami uumasogatigiiaat ilaat siunissami qanoq sunnerneqassanersut siumoortumik oqaatigiuminaappoq, tassami silap qanoq issusianik, uumasogatigiiaallu ataqatigiinnerinik, aalisartoqarneranik piniartoqarneranillu sunnerneqarsinnaasaramik. Naatsorsuutigineqartariaqassaarli silap pissusiata allanngornerata imartap aalisagaqarneranut qaleruaqarneranullu sunniuteqarnissaa. Eqalukkat ikiliartornerisa avannarparternerulernerallu uumasunut arlalinnut sunniuteqarsinnaavog, arlallimmi taakkuninnga uumassuteqartuummata. Sumiiffiit ilaanni tamanna aalisarnermut unammilligassaqartitsilersinnaavog periarfissanillu nutaanik pinngortitsisinnaalluni. Taamaattumik naleqqussarsinnaaneq isumalluutinillu assigiinngitsunik atuisinnaaneq siunissami allannguutissanut sunnertiaffiit annikillisinnaannut pingaaruteqarput.

Issittup imartaani uumasut miluumasut immap sikuanik kissassutsinillu appasissunik pinngitsuisinnaanngillat. Imaani uumasut miluumasut amerlasuut silap pissusiata allannguutaanit, avatangiisinut toqunartunit, umiarsuit angallattut amerlinerinit piniarnermillu sunnerneqareerput, taamatullu tatineqarnerisa siunissami annertusinissaa naatsorsuutigineqarluni. Siaruarsimassutsimikkut avannarpariartornerminni siunissamut ungasissumut aniguinissamut periarfissaannut nunarsuarmi gassinik silaannarmik kissakkiartortitsisunik aniatitsinerup killilersorneqarnerata, aammalu nunarsuup kissakkiartornerata unikaallatsinniarneqarnerata qanoq pitsaatiginerat apeqqutaalluinnassapput. Nunarput uumasogatigiinnut tatineqartunut oqilisaanissamut periarfissaqassaguni, taamaallaat ingerlatsinini aqqutigalugu tamatumunnga periarfissaqarpoq.

3. Naalakkersuisut allannguutit tunngavigalugit aalisarnikkut piniarnikkullu periarfissat nutaat qanoq misissorpaat?

Akissut:

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup Aalisarnermut, Piniarnermut, Nunalerinermut Imminullu Pilersornermut paasissutissaq ilanngussaq pissarsiarisimavaa:

Piniarnermi isumalluutinut tunngatillugu Naalakkersuisut Pinngortitaleriffimmiit imaluunniit nunarsuup immikkoortuani nunanilu tamalaani aaqqissuusaanernit, uumasut ilaannut tunngatillugu silap pissusiata allannguutaasa nunami imaanilu uumasunut miluumasunut, kiisalu timmissanut taakkulu neriniarfiinut sunniutaat pillugit siunnersuinernik ilanngussisartunit inassuteqaatinik tigusaqartarput.

Pisut ilaanni Naalakkersuisut ingerlatsinermik, assersuutigalugu aavernut tikaagullinnullu, siornatigut piffissat eqqissisimatitsiffiusussat pillugit siunnersuuteqarfiusartumik, taamaalillunilu piniarnerup marsip-apriilip qaammataanni aallartitsisinnaalersitsiviusartunik allannguisimapput. Uumasunut marluusunut taakkununga tunngatillugu qaammatini 12-ini tamani piniarsinnaaneq Naalakkersuisunit akuerineqarpoq. Naalakkersuisut ukiut tamaasa misileraalluni aalisarnernik arlalinnik

aallartitsisarput, taakkunanilu aalisarnissamut periarfissat nutaat misissuiffigineqartarput. Tassani uumasut nutaat, sumiiffiit nutaat aamma/imaluunniit piniariaatsit atortullu nutaat misissuiffigineqarsinnaapput. Ukiuumoortumik misileraalluni aalisarnerni pilersinneqartuni ilaatigut inuussutissarsiortunit, ukiup siuliata naalernerani Naalakkersuisoqarfiup peqataaqqullugit kaammattorsimasaannit siunnersuutit aallaavigineqartarput. Aamma ukiup ingerlanerani inuussutissarsiortut misileraalluni aalisarnernik nutaanik pilersitsinissamut qinnuteqarsinnaapput. Minnerpaamik Pinngortitaleriffik misileraalluni aalisarnernik pilersitsinermi tusarniaaffigineqartussaavoq, suliali ilaanni misileraalluni aalisarnermut suleqataasut ilanngullugit tusarniaaffigineqarsinnaapput. Aamma ukiup naanerani misileraalluni aalisarnerit naliliiffigineqartussaapput, inuussutissarsiortut misileraalluni aalisarnernik naleqqussaannissamut siunnersuuteqarsinnaaniassammata, kiisalu Naalakkersuisoqarfik suliap ingerlaneranut naliliinermik, suliat inernerinik inuussutissarsiortullu aalisarnerni periarfissarisinnaasaannik pissarsisinnaaniassammat. Taamaattumik misileraalluni aalisarnissamut periarfissat nutaat ataatsimut misissuiffigineqartarput, peqqutit kaammattuutillu assigiinngitsorpasuit tunngavigineqartarlutik, taamaallunilu Naalakkersuisut misileraalluni aalisarneq pillugu suliaannut aamma silap pissusiata allanngornerata kingunerisaanik aalisarnissamut periarfissaasinnaasut nutaat, imaanilu avatangiisit allanngornerisa kingunerisai ilaatinneqarsinnaassallutik.

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup paasissutissaq ilanngussaq Pinngortitaleriffimmiit pissarsiarisimavaa:

Pinngortitaleriffiup inuussutissarsiortut ilaatigut aalisarnernut nutaanut atatillugu pisanik pisallu katitigaanerinik paasissutissanik katersuinikkut aalisarnissamut periarfissanik nutaanik misissuinermini suleqatigai. Pinngortitaleriffiup suliassaraa uumassusilinnut tunngasunik uppersaatinik tunniussisarnissaq aamma siunnersuinissaq, aalisarnerli inuussutissarsiutigalugu aalisartunut isumagisassanngorlugu ingerlanneqassaaq, tassami aalisarneq imminut akilersinnaasoq isumalluutininik uumassusilinnik taamaallaat tunngaveqanngimmat, aammali pissutsit allat amerlasuut tassani apeqqutaammata. Kingullermik Pinngortitaleriffik 2026-mi raajarujuusuarnik (Pandalus montagui) aalisarnermi suliniummut peqataavoq.

3 a) Aalisartut piniartullu najukkami ilisimasaat ilisimatusarnermi siunissamilu pilersarusiornermi qanoq atorneqartarpat?

Akissut:

Avatangiisinut, Pinngortitamut, Nukissiuutinut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoqarfiup paasissutissaq ilanngussaq Pinngortitaleriffimmiit pissarsiarisimavaa:

Pinngortitaleriffiup aalisartut najukkanilu sullissisut allat ilisimatusarnermi suliani arlalinni, soorlu eqalukkanik misissuinermini, qanimut suleqatigai. Suliani amerlasuuni najukkani aallarniutigalugu inuiaqatigiit oqaloqatigineqartarput,

amerlanertigut apersuilluni misissuisoqartarluni, aammalu suliani amerlasuuni
ornigulluni sulinermi najukkani innuttaasut suleqatigineqartarput. Imaani
uumasunik miluumasunik kisitsinerni amerlanertigut piniartut alapernaarsuisutut
suleqataasarput. Ukiut tamaasa piniartut, aalisartut najukkanilu sullissisut allat
untritillit arlallit ilisimasaminnik, misissugassanik Pinngortitaleriffiullu
misissuinerani kiffartuussissutinik pilersuillutik ikiuuttarput.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Jørgen Rosbach

Inatsisartut suleriaasianni § 37, imm. 1 naapertorlugu Naalakkersuisunut apeqqut imaattoq matumuuna saqqummiuppara:

Naalakkersuisunut apeqqutit:

- 1) Nunatta kitaani, avannaani, kujataani aamma kangiani immap kissassusia, seernassusia aamma sikuusarneq ukiuni kingullerni 20–30-ni qanoq allanngoriarsimappat?
- 2) Immap allanngoriartornera aalisakkat, qaleruallit, planktonit aamma imaani miluumasut siammarsimaffiut qanoq sunniuteqarsimava?
 - a) Tamanna aalisartunut piniartunullu qanoq sunniuteqarsinnaava?
- 3) Naalakkersuisut allannguutit tunngavigalugit aalisarnikkut piniarnikkullu periarfissat nutaat qanoq misissorpaat?
 - a) Aalisartut piniartullu najukkami ilisimasaat ilisimatusarnermi siunissamilu pilersaarusiornermi qanoq atorineqartarpat?

(Inatsisartunut ilaasortaq Mette Arge-Hammeken, Naleraq)

Tunngavilersuut:

Nunarsuarmi imartat sukkasuumik allanngoriartorput. Copernicusip immap killiffianik 2026-mi nalunaarusiaani saqqummiunneqarpoq 2025-imi nunarsuup imartaasa 23 zettajoule-nik kissarnermik tiguisimasut. Tamanna nunarsuarmi inuit ukiumut nukissiuutinik atuinerisa 40-riaata missaannik annertussuseqarpoq. Nalunaarusiami aamma immap qaffakkiartornera sukkatsikkiartortoq aammalu nunarsuup imartai ukiut 40-t ingerlaneranni 17%-imik seernarnerulersimasut saqqummiunneqarpoq.

Nunatsinni aamma allannguutit takussutissaqareerput. Pinngortitaleriffiup 2026-mi nalunaarutigaa Nunatta Kangiani immap kissassusia 1990-ikkunnit 2°C missaannik qaffassimasoq. Immap kissarnerulernera, seernarnerulernera aamma sikuusarnerup allanngoriartornera imaani uumassusillit atugassarititaannut sunniuteqarsinnaapput. Aalisakkat, planktonit aamma imaani miluumasut siammarsimaffii allanngorpata tamanna aalisartunut piniartunullu aamma sunniuteqarsinnaavoq.

Aalisarneq piniarnerlu nunatsinni inuussutissarsiornermut, pilersuinermut aamma najukkani inuunermet pingaaruteqarluinnarput. Taamaattumik allannguutit aarlerinartut kisiisa pinnagit, allannguutit aalisarnikkut piniarnikkullu periarfissanik nutaanik pilersitsisinnaanersut aamma misissorneqartariaqarput.

Taamaattumik Nunatta kitaani, avannaani, kujataani aamma kangiani immap
allanngoriartornera qanoq malinnaavigineqarnersoq, aalisartunut piniartunullu qanoq
sunniuteqarsinnaanersooq kiisalu najukkami ilisimasat ilisimatusarnermi siunissamilu
pilersaarusiornermi qanoq atorneqarnerisut paasiniarlugit apeqqutit uku saqqummiuppakka.

Apeqqutigineqartut ullut suliffiusut qulit (10) iluanni allakkatigut akineqareersimanissaat
piumasarineqarpoq. Oqaatsinik nutserisimanermi paatsuungasoqassatillugu kalaallisut
allassimasooq aallaavigineqassaaq.